

судово-психологічного експертного дослідження, є діагностичними ознаками, що свідчать про наявність або відсутність у пам'яті людини діагностованого об'єкта, тобто криміналістично значущої інформації, яку передбачає ідеальний слід події минулого.

Інформація про обставини, що підлягають доказуванню, сприймається різними органами відчуттів під експертного. Дані відображаються в його пам'яті у вигляді образів: енграм - з точки зору психології; ідеальних слідів події злочину - з позиції криміналістики. Оскільки енграма є носієм інформації про події минулого, то експерт, спостерігаючи динаміку реакцій підекспертної особи, може встановити, чи наявна в його пам'яті інформація про обставини злочину.

Висновки щодо виявлення або невиявлення за допомогою поліграфа в пам'яті інформації про подію злочину передаються замовникові експертного дослідження. Далі, ґрунтуючись на загальновідомих принципах фіксації в пам'яті інформації, суд, прокурор або слідчий можуть використовувати отримані висновки експертизи для встановлення обставин, що підлягають доказуванню. Водночас роздруковані результати поліграми набувають доказового статусу компонента експертного судово-психологічного дослідження.

*Куценко Дмитро Володимирович,
старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем
громадської безпеки Національної
гвардії України Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук*

«ПОЛІГРАФОЛОГІЧНА ТАЄМНИЦЯ» - НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІГРАФОЛОГА

Дедалі активніше в засобах масової інформації з'являється інформація про проведення перевірок із застосуванням поліграфа та про доцільність проведення таких перевірок.

Така тенденція є закономірною, адже перевірки осіб із застосуванням поліграфа можна проводити в багатьох напрямках:

добір і вивчення персоналу; службові розслідування; перевірка приватних осіб; судові експертизи тощо.

Поступово вдосконалюється також правова регламентація підстав застосування поліграфа в Україні. Так, 27 липня 2015 р. Міністерство юстиції України видало наказ № 1350/5, яким затвердило зміни до Науково-методичних рекомендацій із питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 р. № 53/5. Серед змін були також і доповнення до п. 6.8 розділу VI «Психологічна експертиза».

Предметом опитування із застосуванням спеціального технічного засобу - комп'ютерного поліграфа, відповідно до п. 6.8.1 зазначеного наказу, є отримання орієнтувальної інформації щодо:

- ступеня ймовірності повідомленої опитуваною особою інформації;
- повноти інформацію, яку надала особа;
- джерела отриманої інформації;
- уявлень опитуваної особи про певну подію;
- іншої орієнтувальної інформації, необхідної для конструювання версій розслідування певних подій.

Водночас інформація, з якою доводиться працювати поліграфологам під час опитувань, у кожному конкретному випадку, може містити як відомості особистого характеру, так і будь-які інші відомості, у тому числі й такі, що становлять охоронювану законом таємницю і навіть таємницю державну. Така інформація і її носій потребують певних гарантій, особливо це стосується сфери, у якій держава передбачає «посилений» режим отримання інформації, - сфери кримінального судочинства.

До кримінального судочинства поліграфологи можуть залучатись під час проведення слідчих (розшукових) дій. Як показує судова практика, до них належать експертиза, допит, пред'явлення для впізнання, обшук, слідчий експеримент тощо. У разі призначення експертизи поліграфолог отримує процесуальний статус експерта, в інших випадках його залучають як спеціаліста. Слід звернути увагу, що в судовій

практиці наявні також випадки проведення допитів самих поліграфологів як свідків щодо результатів проведених ними опитувань, та приєднання цих показань до матеріалів провадження в якості доказів. Законодавчо не існує ніякої різниці, чи проводились ці поліграфні опитування в межах кримінального провадження, за яким проводиться допит, чи вони були проведені за межами такого провадження. У такому разі поліграфолога залучають до кримінального судочинства як свідка.

Свідком, відповідно до ч. 1 ст. 65 Кримінального процесуального кодексу України, є фізична особа, якій відомо або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань.

Частина друга зазначеної статті передбачає перелік відомостей, які не підлягають з'ясуванню, та перелік осіб, які не можуть бути допитані як свідки.

Осіб, щодо яких існує заборона допиту їх як свідків, відповідно до зазначеного переліку, можна умовно поділити на учасників кримінального провадження, які отримали відомості, що не підлягають виясненню саме під час цього провадження (захисник, представник потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, законний представник потерпілого, цивільного позивача), та осіб, яким зазначені відомості стали відомі внаслідок здійснення ними своєї професійної діяльності (адвокати, нотаріуси, медичні працівники, священнослужителі, журналісти тощо).

У жодній із категорій, перелічених у ч. 2 ст. 65, поліграфолог не згадується і під жоден випадок не підпадає. Не йдеться також про відомості, отримані під час поліграфного дослідження і в ст. 162 Кримінального процесуального кодексу України (Речі і документи, які містять охоронювану законом таємницю) та інших нормативно-правових актах. Водночас відомості, які поліграфолог отримує під час поліграфного опитування:

- є відомостями, що отримані внаслідок професійної діяльності;

- містять як мінімум відомості особистого характеру (право на особисте й сімейне життя та його таємницю, визначене в межах ст. 32 Конституції України, ст. 12 Загальної декларації прав людини, ст. 8 Конвенції про захист прав і основних свобод людини та ст. 17 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права);

- надаються йому опитуваною особою добровільно, про що є відповідна письмова згода, тобто отримуються законно.

Окрім цього, перед початком тестування опитувана особа попереджають про конфіденційність співбесіди та про те, що результати тестування будуть відомі лише замовнику, тобто поліграфологом надаються певні гарантії щодо нерозповсюдження отриманих відомостей.

З огляду на це, постає низка питань. Чи захищено відомості, які особа надає під час опитування? Як захищений поліграфолог від необхідності надання тієї інформації, яку він отримує під час опитування?

Ураховуючи вищевикладене, можна зробити певні висновки, а саме:

1) відомості, отримані поліграфологом під час проведення опитування, є такими, що становлять професійну таємницю, тобто «поліграфологічну»;

2) із метою дотримання прав опитуваної особи та підняття престижу професії поліграфолога відомості, що становлять поліграфологічну таємницю, не повинні підлягати поширенню будь-яким способом, окрім випадків, завідомо обговорених з опитуваною особою або з її письмового дозволу;

3) нормативне забезпечення поліграфологічної таємниці фактично відсутнє або потребує відповідних змін;

4) проблематика правового забезпечення поліграфологічної таємниці потребує додаткового наукового дослідження.